

Charakter mesjanizmu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Rafał Tichy, *Manifest neomesjanistyczny*, [w:] *Czterdzieści i cztery. 44: Pismo apokaliptyczne*, Warszawa 2009, s. 54–59.
- Źródło: August Cieszkowski, *Ojciec nasz*, t. 1, Poznań 1922, s. 122.
- Laurent-Charles Maréchal, *Józef Maria Hoene-Wroński*, 1845

Mesjanizm pojawia się zawsze wtedy, gdy racjonalne próby poprawienia losu narodu czy grup społecznych nie wytrzymują konfrontacji z rzeczywistością. Człowiek, nie widząc w świecie pocieszenia, zaczyna spoglądać z nadzieją w niebo. Szuka Mesjasza, który powiedzie naród przez trudne czasy do świetlistej, spokojnej przyszłości. Motyw ten pojawiał się w polskiej filozofii już od romantyzmu i cyklicznie powracał w jej dziejach. Jak sądzisz, czy i dziś jest dla niego miejsce w polskiej kulturze myślowej i dyskursie publicznym?

Twoje cele

- Zdefiniujesz, na czym polega mesjanizm.
- Zdefiniujesz na czym polegał mesjanizm filozoficzny w filozofii polskiej.
- Ocenisz rolę idei misji i mesjasza w filozofii polskiej.
- Zapoznasz się z głównymi założeniami *Ojciec nasz*, najbardziej ufilozoficznego dzieła polskiego mesjanizmu.

Przeczytaj

Polecenie 1

Rozważ, czy jest ci znany termin „mesjanizm”. Zastanów się, jakich znasz polskich mesjanistów. Rozważ, na czym polegało podobieństwo w ich poglądach, a także czym się one między sobą różniły.

Mesjanizm filozoficzny

Pierwszym autorem w pełni ufilozoficznej, polskiej koncepcji mesjanistycznej był bez wątpienia **Józef Maria Hoene-Wroński**. 15 sierpnia 1803 roku ekscentryczny filozof doznał prywatnego objawienia. Nagle, w akcie boskiej iluminacji, objawił mu się ezoteryczny sens dziejów. Poznał cel historii, w trakcie której Bóg (zwany przez niego Absolutem), wiedzie ludzkość ku zbawieniu. Nie można dokładnie zrozumieć treści tej prywatnej iluminacji – trzeba jej samemu dostąpić. Wroński poświęcił więc całe życie, aby uczynić ludzkość gotową na jej dostąpienie. Miał to być swoisty „skok świadomości”, w wyniku którego rozpocznie się nowa, ostatnia epoka dziejów, w której ludzkość pojedna i zjednoczy się z Bogiem, czas stanie w miejscu, a historia dobiegnie swego upragnionego kresu – nastanie Królestwo Boże na ziemi, które nie jest żadnym rajem czekającym na nas po śmierci, lecz zwieńczeniem procesu dziejowego.

Laurent-Charles Maréchal, *Józef Maria Hoene-Wroński* (1776–1853).

Jeden z najbardziej kontrowersyjnych polskich filozofów, który poświęcił całe życie na rzecz realizacji Królestwa Bożego na ziemi, które objawiło mu się w akcie boskiej iluminacji.

W imię realizacji tego ideału wymyślał nowe twierdzenia matematyczne i szereg wynalazków. Aby je zrealizować i móc pisać kolejne dzieła mesjaniczne, bezkompromisowo naciągał bogatych sponsorów, uwiedzionych jego nauką i obietnicą poznania Absolutu.

Jan Henryk Rosen, *Bitwa pod stoczkiem*, 1890

Obok wydania *Ballad i romansów* Adama Mickiewicza (1822 r.), klęska powstania listopadowego (1831 r.) uważana jest za symboliczną datę zapoczątkowującą romantyzm w literaturze polskiej. Wiążą się z nią takie wydarzenia, jak początek Wielkiej Emigracji powstańców do Francji, wzrost represji na ludności cywilnej, postępująca germanizacja i rusyfikacja, ale także rozwój mesjanicznego światopoglądu i wiara w boską interwencję na rzecz narodu, jeśli ten okaże się tego godzien.

Źródło: domena publiczna.

Mesjanizm Wrońskiego jest mesjanizmem wczesnym. Nie występuje tu idea polskiej misji dziejowej, gdyż filozof działał we Francji, do własnej polskości (i polskości swej filozofii) raczej się nie poczuwał, a nawet z najbliższą rodziną pisał po francusku. Trudno byłoby też znaleźć w jego doktrynie ideę mesjasza, który ma wieść ludzkość przez współczesne Wrońskiemu, trudne czasy. Jedynym mesjaszem w tej koncepcji jest wyłożona przez niego filozofia mesjanistyczna, pochodząca przecież z boskiego objawienia, a nie od niego samego. Sobie przypisywał jedynie skromną rolę jej powiernika i „depozytariusza losu ludzkości”. Niemniej polski mesjanizm filozoficzny został dzięki niemu zainicjowany.

Aleksander Sochaczewski, *Branka Polaków do armii rosyjskiej*

Klęska powstania styczniowego w 1864 roku uznawana jest za symboliczny koniec polskiego romantyzmu. Ogólnie przyjmuje się, że było to powstanie, które jawnie ukazało, że romantyczny światopogląd i idealistyczne przekonania gnębiętego narodu nie wytrzymują konfrontacji z rzeczywistością.

Źródło: domena publiczna.

Maksymilian Fajans, *August Cieszkowski* (1814–1894)

Jeden z najwybitniejszych polskich filozofów narodowych, twórca najbardziej wykończonej i spójnej koncepcji historiozoficznej doby romantyzmu. Pragnął jedynie „doprecyzować” i „poprawić” filozofię dziejów Hegła, w wyniku czego

Najbardziej ufilozoficznionym i spójnym jest z kolei mesjanizm **Augusta Cieszkowskiego**. Również opierał się na prywatnym objawieniu, jednak dość klarownym i łatwym do zrozumienia. W 1838 roku, podczas mszy świętej, młody filozof odmawiał modlitwę *Ojcze nasz*. Nagle pojął, że ma ona głębszy, nieodkryty dotąd sens. Zawarte w niej siedem prośb do Boga miało być niczym innym, jak opisem ostatniej, finalnej epoki dziejów. Cieszkowski od tego momentu miał już gotową koncepcję **historiozoficzną**, którą przez lata życia wyłożył w trzech dziełach. W *Prolegomenach do historiozofii* chciał jedynie poprawić heglowską koncepcję dziejów, które podzielił na trzy epoki – tezę, antytezę i syntezę, co miało być zgodne z **metodą dialektyczną** samego Hegła. W *Bogu i palingenezie* (podobnie jak przed nim Wroński) udowodnił, że dusze ludzkie przechodzą przez reinkarnację, cykl

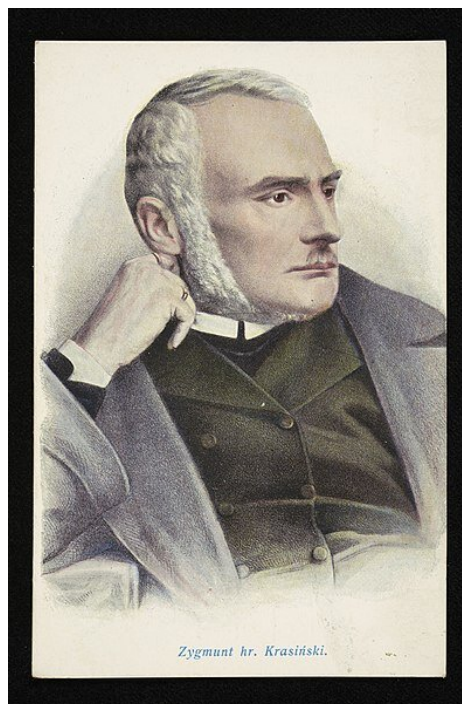
wyłożył własną i oryginalną wizję historii, łączącą mesjanizm z filozofią narodową.

Źródło: domena publiczna.

kolejnych wcieleń, dzięki której doskonałą się i będą mogły w ostatniej epoce pojednać, zjednoczyć się z Bogiem. Trzecie i najobszerniejsze dzieło to *Ojciec nasz*,

w którym wyłożył mesjaniczne założenia swej koncepcji. Nazwał tam trzy epoki epokami Boga Ojca, Syna Bożego i Ducha Świętego, a także ukazał, w jaki sposób spełni się siedem prośb modlitwy *Ojciec nasz*. Prośba „przyjdź Królestwo Twoje” jest oczywiście zapowiedzianym Królestwem Bożym na ziemi, które zapanuje w ostatniej epoce, gdy historia dobiegnie końca, prośba „chleba naszego poprzedniego daj nam dzisiaj” to wizja społeczeństwa ludzkości, z którego zniknie głód, bieda i nierówności społeczne itd.

Cieszkowski jest jedynym polskim filozofem, który połączył [filozofię narodową](#) z mesjanizmem. Pojawia się też u niego idea misji Polaków, którzy (ze względu na swoje cechy narodowe) zainicjują ostatnią epokę. Nie uważał nas jednak za naród wybrany, za żadnego zbiorowego mesjasza. Jedynym mesjaszem był dla niego Chrystus, który swą działalnością zakończył pierwszą epokę, rozpoczął drugą, a modlitwą *Ojciec nasz*, której nas nauczył, zapowiedział epokę trzecią.

Zygmunt Krasiński (1812–1859)

Wierny przyjaciel i powiernik Cieszkowskiego, który naciskał, aby „ukochany August” doprecyzował swą naukę w kilku kwestiach (np. dodał, że kiedy nastanie Królestwo Boże, wszystkie dusze przypomną sobie swe poprzednie wcielenia). Koncepcję dziejów przejął od Cieszkowskiego, jednak w paru miejscach okazał się dość oryginalny. Mniemał na przykład, że pierwsza epoka była epoką pojedynczych ludzi i dopiero działalność oraz śmierć Chrystusa sprawiły, że ludzie zaczęli zrzeszać się w narody, z których każdy otrzymał od Boga własną misję. Epoka druga zakończyła się zaś misją imięczeniową śmiercią Polski, która musi zmartwychwstać i rozpocząć epokę ludzkości. Tak jak ludzie zjednoczyli się w narody, tak narody zjednoczą się w ludzkość.

Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa zapowiadało więc śmierć i zmartwychwstanie Polski. Stąd znana idea Polski jako Chrystusa narodów.

Źródło: dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 4.0.

Mesjanizm antyfilozoficzny

Obok filozoficznego nurtu polskiego mesjanizmu rozwijała się również jego antyfilozoficzna odmiana. Myśliciele ją reprezentujący zarzucali zawodowym filozofom, że uprawiają niepotrzebny, racjonalny namysł w czasach, gdzie trzeba nie myślenia, a czynu. Że ugrzęźli w próbach rozumowego poznania praw Opatrzności, do których trzeba nie rozumu, a serca.

Walenty Wańkowicz, *Andrzej Towiański*
(1798/1799–1878)

Działacz religijny i twórca ruchu religijnego przypominającego sektę, zwaną Kołem Sług Sprawy Bożej. Dążył do reformy Kościoła, przekonany o jego skostniałości i potrzebie dostosowania go do nowych czasów. Za swą działalność został uznany za niebezpieczny element i wydalony z Paryża. Wyruszył więc do Watykanu, aby rozmówić się z Papieżem i zmusić go do niezbędnych reform, jednak i stamtąd został wydalony.

Źródło: domena publiczna.

Antyfilozoficzne było zacięcie **Andrzeja Towiańskiego**, który prywatnego objawienia doznał aż dwa razy – w roku 1828 i 1838. Pod wpływem tego drugiego wyjechał do Paryża, gdzie skupił wokół siebie przedstawicieli młodej polskiej emigracji, chcącej walczyć o niepodległość kraju. Tak powstało Koło Sług Sprawy Bożej, w którym charyzmatyczny Mistrz Andrzej chciał tworzyć „wielkich ludzi”, którzy poprzez zamknięcie się we własnym wnętrzu i samoumartwienie mieli pokazać Bogu, iż są gotowi do zostania mesjaszami walczącymi o niepodległość uciskanych narodów i zbawienie całej Europy. Niechęć do racjonalizmu sprawiła jednak, że trudno jest odtworzyć naukę Towiańskiego, zaś jego uczniowie widzieli w niej to, co chcieli widzieć. Wierzyli na przykład, że Mistrz w końcu poprowadzi ich do wielkiej rewolucji, ten jednak zawsze wzbraniał się przed działalnością konspiracyjną i wyzwolenczą. Chcieli walki przeciw uciskającej nasz naród carskiej Rosji, lecz Towiański pouczał, że jest ona wysłanniczką Boga, słusznie ciemniącą

Polskę za jej dawne grzechy. Nauczał także, że dzieje ludzkie dzielą się na siedem epok, a każda z nich zaczyna się działalnością wielkiego mesjasza i narodu wybranego. Pierwszą epokę rozpoczął Chrystus i Izraelici, zaś druga, która ma lada moment nastąpić, potrzebuje kolejnego Mesjasza i kolejnego narodu wybranego. Gdy jednak uczniowie pytali Mistrza czy

to właśnie on jest Mesjaszem, a Polacy nowym narodem, zbywał ich brakiem konkretnej odpowiedzi. Nowa epoka miała się rozpocząć w roku 1843, czyli dwa tysiące lat księżycowych od narodzin Chrystusa. Gdy jednak żadne wielkie wydarzenia nie miały w tym roku miejsca, a Mistrz dalej kazał się umartwiać, zarzekając się, że nowa era już się rozpoczęła, w Kole zaczęło panować rozgoryczenie i żal do Mistrza, w efekcie czego zaczęło ono tracić członków. Rozgoryczenie wynikało także z innych powodów, jak chociażby nakazywanie uległości wobec największego ciemieźcy (wspomnianej już Rosji), czy niedotrzymanie idei budowy nowego Kościoła. Towiański głosił bowiem potrzebę religijnej reformy, a więc pozbycia się hierarchii kościelnej w imię równości wszystkich wyznawców, wyrugowania konieczności spowiedzi i nieustannego wyznawania swoich myśli. Jak się jednak okazało, te same „wady”, które wyliczał instytucji Kościoła, zaczął w końcu sam praktykować wobec swoich wyznawców.

Walenty Wańkiewicz, *Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale* (1798–1855)

Jeden z najważniejszych członków Koła Towiańskiego, antyfilozoficzny myśliciel i poeta, który swe poglądy historiozoficzne zawarł między innymi w *Zdaniach i uwagach do ludu* oraz słynnych *Prelekcjach paryskich*.

Źródło: domena publiczna.

Równie antyfilozoficzny był mesjanizm **Adama Mickiewicza**, który przynależał do Koła Towiańskiego, a naszym rodzimym filozofom zarzucał, że dali się uwieść filozoficznym rozmyślaniom w czasach, które wymagają nie myślenia, a działania. Na wzór Mistrza Andrzeja propagował samoumartwienie i wewnętrzne doskonalenie, które miało ukazać Bogu, że jest się gotowym do zostania mesjaszem, boskim pomazańcem. Równocześnie marzył o czynie zbrojnym, wielkiej rewolucji, która obali trony i wyzwoli uciskane narody, które odtąd będą żyły w pokoju i braterstwie. Antyracjonalizm Mickiewicza utrudnia interpretację jego poglądów. Sam mawiał przecież, że największe prawdy poznaje się nie „głową”, a „sercem”. Wiemy jednak na pewno, że nie uważał Królestwa Bożego na ziemi za ostatnią epokę dziejów, lecz za raj, niebo znajdujące się ponad naszym światem, które trzeba „ściągnąć w dół”. Nastanie to dopiero wtedy, gdy wielki Mesjasz, tchnięty

boskim nakazem, poprowadzi swój naród do wielkiej rewolucji. Marzył, że zostanie do tej misji wybrany i podoła zadaniu, zaś mesjaszem zbiorowym (narodem wybranym) okażą się Polacy.

Tytus Byczkowski, *Juliusz Słowacki* (1809–1849)

Przez niespełna rok był członkiem Koła Towiańskiego, ale nie przejawiał jego antyracjonalistycznego i antyfilozoficznego podejścia. Pragnął stworzyć system filozoficzny, który ogarnąłby całość wiedzy ludzkiej, nie zdążył jednak ukończyć tego zadania. W jego pismach znajdujemy motyw Polaków jako mesjasza zbiorowego (narodu wybranego), dzięki któremu nastanie Królestwo Boże na ziemi. Z reguły Słowacki kojarzony jest z inną wizją roli Polski w historii, zawartą w sentencji "Polska Winkelriedem narodów" ideą czynnej walki ze złem.

Źródło: domena publiczna.

Neomesjanizm

Mesjanizm przejawiał się w naszej rodzimej myśli filozoficznej ilekroć pojawiało się przekonanie o zagrożeniu narodu. Widać to dobrze w czasach Młodej Polski i XX-lecia międzywojennego, gdzie ilość powstałych koncepcji sprawiła, że określamy je dzisiaj wspólnym mianem „neomesjanizmu”.

Wczesnym jego przedstawicielem był

Wojciech Dżieduszycki, lwowski profesor, który prowadził badania nad zagadnieniem cywilizacji i ich następowania po sobie. Stwierdził, że każdy naród miał konkretne powołanie od Boga, misję do spełnienia, którą oddał przysługę kolejnym narodom. Żydzi stworzyli religię powszechną, Grecy – rozwijali naukę, Rzymianie – teorię państwa, Niemcy – filozofię itp. Misją dziejową Polaków jest z kolei rozpropagowanie moralności chrześcijańskiej pośród wszystkich narodów. Dzięki temu odzyskamy niepodległość

i odmienimy oblicze świata, chroniąc go przed upadkiem, grożącym mu ze strony socjalizmu i nacjonalizmu.

Jerzy Braun (1901–1975)

Filozof, neomesjanista i fascynat filozofii Wrońskiego. Uznał, że Wroński miał rację we wszystkich aspektach, jednak wskutek zawirowań dziejowych, kreślona przez niego wizja inicjacji Królestwa Bożego na ziemi przesunęła się w czasie. Postanowił więc dostosować nauki mistrza do czasów sobie obecnych i zastosować je w XX-leciu międzywojennym.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 4.0.

Wojciech Dzieduszycki (1848–1909)

Profesor filozofii i neomesjanista okresu młodopolskiego. Swe poglądy zawarł w pracach *Mesjanizm polski a prawda dziejowa* i *Dokąd nam iść wypada*, w których reinterpretował mesjanizm na potrzeby swej epoki.

Źródło: domena publiczna.

Odmienne prezentuje się neomesjanizm **Mariana Zdziechowskiego**, wileńskiego profesora, który sam uważał się za „epigona romantyzmu”. Solidaryzował się

z romantycznymi mesjanistami i czuł się reprezentantem mesjanizmu. Stwierdził też, że dziejami ludzkimi rządzą idee, a każda z nich kształtuje świat tak długo, aż się nie wyczerpie. W średniowieczu królowały moralne idee religii chrześcijańskiej, zapewniając porządek całej Europy. Wraz z odrodzeniem zaczęły zaś dominować nowe idee – liberalizmu i humanizmu. Same w sobie były one bardzo piękne i wartościowe, jednak z czasem zaczęły się przeradzać w idee szkaradne i niebezpieczne, aż pojawiła się idea komunizmu i idea nazizmu. Zdziechowski zachwycił się polskim romantyzmem i znajdował w nim wiele pięknych idei, które mogłyby podzielać zbawiennie na czasy jemu współczesne. Jednak obserwując wydarzenia lat trzydziestych, załamał się i uznał, że nic nas już nie uratuje przed nadchodzącą wojną, którą zwyciężą komuniści, a idea komunizmu zdominuje i zniszczy cały świat, topiąc go we krwi, tak jak wcześniej zniszczyła piękne i dumne państwo rosyjskie.

Marian Zdziechowski (1861–1938)

Profesor literatury powszechnej i neomesjanista. Nazywał siebie „epigonem romantyzmu” i „szacownym zabytkiem minionej epoki”, czując się rówieśnikiem i bratem polskich romantyków. Z ich dorobku czerpał nieustanne inspiracje, solidaryzował się zwłaszcza z myślą Towiańskiego i Krasińskiego, jednak pod wpływem wydarzeń XX-lecia międzywojennego porzucił ideę misji i mesjasza, skłaniając się ku apokaliptyzmowi i katastroficznej wizji przyszłości (katastrofizm).

Źródło: domena publiczna.

Słownik

filozofia narodowa

filozofia, której celem jest wyrażenie ducha własnego narodu, wskazanie co przesądza o jego niepowtarzalności, unikatowości, ale także o jego roli w dziejach i miejscu pomiędzy innymi narodami; w myśli polskiej wystąpiła w romantyzmie, głównie w latach 1838–1848, gdy koniecznym stało się przetrwanie naszej świadomości narodowej pod zaborami; jej głównymi przedstawicielami byli: August Cieszkowski, Bronisław Ferdynand Trentowski, Karol Libelt, Edward Dembowski

historiozofia (filozofia historii, filozofia dziejów)

dziedzina filozofii zajmująca się filozoficznym namysłem nad dziejami (historią); w odróżnieniu od naukowej historii nie zajmuje się badaniem i analizowaniem pojedynczych faktów, lecz szuka głównych mechanizmów i powtarzających się motywów w dziejach ludzkich; pyta o sens i cel ogólnie rozumianej historii, stara się także (na mocy odkrywanych w dziejach praw i tendencji) wnioskować o tym, jak będzie wyglądała przyszłość

katastrofizm

odmiana refleksji o charakterze historiozoficznym, obecna w literaturze, publicystyce, filozofii i teorii kultury XX w., wyrażająca przeświadczenie o nieuchronnej zagładzie zagrażającej współczesnemu światu, a zwłaszcza tradycjom, instytucjom i wartościom kultury europejskiej. Katastrofizm obecny w myśli europejskiej, zwłaszcza w okresie 20-lecia międzywojennego, czerpał inspiracje teoretyczne z dekadentyzmu i pesymizmu niektórych nurtów filozoficznych schyłku XIX w. (np. F.W. Nietzsche) i zyskiwał podatny grunt wskutek kryzysu gospodarczego po I wojnie światowej (definicja na podstawie *Encyklopedii PWN*)

metoda dialektyczna (Hegla)

ogólne prawo rozwoju i metoda niemieckiego filozofa Georga Wilhelma Friedricha Hegla, w myśl której jako pierwsza pojawia się teza, wyrażająca pewien pogląd czy twierdzenie, później zaś następuje przeciwstawna do niej antyteza, zaś swoiste napięcie między nimi zostaje zniesione dzięki syntezie, która łączy dwa pierwsze czynniki, stając się nową tezą na wyższym już poziomie; za pomocą tej metody Cieszkowski reformował heglowską wizję dziejów, dzieląc historię na trzy epoki – tetyczną, antytetyczną i syntetyczną

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Przeanalizuj poniższy schemat, ukazujący, czym jest mesjanizm i w jakich formach występował. Zastanów się, które z tych odmian pojawiły się w treści lekcji. Zapisz notatkę na ten temat.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Rozważ, w jakich epokach i w jakich koncepcjach filozoficznych/literackich zaistniały przedstawione tu formy mesjanizmu. Co mogło być tego przyczyną? Zapisz na schemacie przykłady przejawów mesjanizmu w filozofii, literaturze pięknej, sztuce.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Wskaż, które idee są niezbędne, aby można było określić daną koncepcję mianem mesjanizmu.

☐ idea grożącej apokalipsy

☐ idea Królestwa Bożego na ziemi

☐ idea Mesjasza

☐ idea pasji

☐ idea misji

Ćwiczenie 3

Dopasuj przedstawicieli mesjanizmu do jego trzech form.

mesjanizm filozoficzny

Cieszkowski

Zdziechowski

Braun

Towiański

Wroński

Mickiewicz

mesjanizm antyfilozoficzny

neomesjanizm

Ćwiczenie 4

Wskaż cechy występujące w mesjanizmach trzech wieszczów.

	Mickiewicz	Słowacki	Kraśiński
antyfilozoficzne zacięcie	☐	☐	☐
misja dziejowa Polski	☐	☐	☐
racjonalizm, rozumność procesu dziejowego	☐	☐	☐
idea Królestwa Bożego na ziemi	☐	☐	☐

Ćwiczenie 5

Opisz własnymi słowami, co oznaczają poniższe pojęcia.

mesjanizm

millenaryzm

misjonizm

pasjonizm

apokaliptyzm

Ćwiczenie 6

Wskaż poprawne twierdzenia.

- ☐ Cieszkowski uważał, że jedynym mesjaszem jednostkowym w dziejach był Chrystus, a jedynym mesjaszem zbiorowym (narodem wybranym) będą Polacy, którzy zainicjują trzecią epokę dziejów.
- ☐ Zdziechowski był neomesjanistą, ale w wyniku współczesnych mu wydarzeń historycznych popadł w apokaliptyzm.
- ☐ Do antyfilozoficznego nurtu polskiego mesjanizmu należeli Towiański, Mickiewicz i Słowacki.
- ☐ Wroński nie wskazał ani mesjasza zbiorowego, ani mesjasza jednostkowego, bo jedynym mesjaszem była filozofia mesjaniczna, której był powiernikiem.

Poniżej znajduje się fragment *Ojciec nasz* Cieszkowskiego. Zapoznaj się z jego treścią i opisz metodę podziału dzieł, która została w nim przedstawiona.

((August Cieszkowski

Ojciec nasz

A tak trzecia Epoka świata *korzystać* będzie ze wszystkich strat i boleści, przez poprzednie wieki doznane, — tak jak *natura organiczna* korzysta właśnie ze wszystkich *fizycznych i chemicznych* kataklizmów, którym obszar nasz ziemski w wiekach wykształtu swego ulegał. — Jak bez owych kosmicznych rewolucyj, nie byłby się usposobił nasz glob do wydania i utrzymania życia organicznych jestestw, owych misternych arcydzieł i *celów* przyrodzenia, — tak też bez owych społecznych wstrząśnień, bez historycznych zapadnięć i wzniesień, bez owych rozdarć i napływów, owych składów i rozkładów, niebyłaby się usposobiła Ludzkość do wydania i utrzymania organicznych społeczeństw, których stosunek do poprzedzających społecznych kształtów jest właśnie taki jaki zachodzi między żywym organizmem, a martwemi lub chaotycznymi siłami pierwotnej natury.

Dwie więc ubiegłe Epoki, są dopiero dwoma podrzędnymi piętrami najwyższego przybytku Ludzkości, dwiema potęgami stanowiącemi dopiero czynniki *potęgi trzeciej* — owej epoki *organicznej* mającej wszystkie sporne siły i luźne żywioły w poprzedzających epokach objawione, do żywotnej zgody doprowadzić, — mającej dopełnić czego tamtym brakowało, — wznieść, co poniżonem, skojarzyć co rozerwanem, rozwiązać co zawikłanem, — odzyskać co zatraconem, nagrodzić co zasłużonem, zbawić co potępionem było.

Przeczytaj fragment *Manifestu neomesjanistycznego*, który stworzył współczesny mesjanista Rafał Tichy. Odpowiedz, jakie cechy mesjanizmu znane ci z lekcji Tichy przyjmuje, a które odrzuca.

((Rafał Tichy

Manifest neomesjanistyczny

Czas na apokalipsę. Czas przebudzić jeźdźców czasów ostatecznych. Czas ożywić ducha mesjanizmu. Czas, by ten duch, uśpiony przez ostatnie stulecia cywilizacji zachodniej, znów zaczął krążyć nad Europą. I nie chodzi tu bynajmniej tylko o pamięć o Mesjaszu umęczonym pod Ponckim Piłatem. Ta pamięć zawsze była i jest obecna w wierze Kościoła. Gdy mówimy o mesjanizmie, chodzi nam o nadzieję skierowaną ku przyszłości i przez to nadającą inny, głębszy sens temu, co się wydarzyło w przeszłości i dzieje tu i teraz. Chodzi o oczekiwanie na Mesjasza, o wypatrywanie znaków Jego powtórnego przyjścia i przygotowywanie gruntu pod apokalipsę, która to przyjście rozpęta. (...) Bez mesjanizmu chrześcijańska wizja historii staje się zmierzającym do nikąd ciągiem bardziej czy mniej szczęśliwych wydarzeń. (...) Cel, jaki sobie stawiamy, to ożywienie ducha mesjanizmu w obszarze kultury współczesnej, w debacie publicznej, chcemy, by apokaliptyczna wizja świata na nowo rozpałała umysły teologów, filozofów i historyków, by budziła natchnienie poetów i malarzy, by w jej odgłosy wstuchali się muzycy, jej dramatyzm zauważyli reżyserzy, a ilustracyjną atrakcyjność oddali twórcy komiksów i plakatów. (...) Chcemy spierać się o rzeczy zasadnicze, metafizyczne i eschatologiczne. (...) Historiozoficzny optymizm w sosie konserwatywnym jest inną pobożną odmianą millenarystycznej ułudy obiecującej zwycięstwo racji chrześcijańskiej i patriotycznej w tym świecie. W świecie nieprzemienionym ogniem apokalipsy. Takiego zwycięstwa nie będzie.

Źródło: Rafał Tichy, *Manifest neomesjanistyczny*, [w:] *Czterdzieści i cztery. 44: Pismo apokaliptyczne*, Warszawa 2009, s. 54–59.

Ćwiczenie 9

Własnymi słowami wyjaśnij, czym jest filozofia narodowa.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Mazur

Przedmiot: filozofia

Temat: Charakter mesjanizmu

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, uczniowie liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

7. Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Uczeń:

4) przedstawia na wybranym przykładzie wpływ heglizmu na polską filozofię romantyczną;

5) analizuje fragment jednego z następujących tekstów: Wykłady z filozofii dziejów Georga Wilhelma Friedricha Hegla lub *Ojciec nasz* Augusta Cieszkowskiego (dział III, 1-3, 9-10) lub *Świat jako wola* i przedstawienie Arthura Schopenhauera (ks. IV).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje obywatelskie.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zdefiniujesz, na czym polega mesjanizm.
- Zdefiniujesz na czym polegał mesjanizm filozoficzny w filozofii polskiej.
- Ocenisz rolę idei misji i mesjasza w filozofii polskiej.
- Zapoznasz się z głównymi założeniami *Ojciec nasz*, najbardziej ufilozoficznionego dzieła polskiego mesjanizmu.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zna i charakteryzuje główne dyscypliny filozoficzne, opisuje ich problematykę i posługuje się odpowiednią terminologią;
- dostrzega w poglądach filozofów paradygmaty myślowe, które są obecne w kulturze na przestrzeni wieków;

- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów;
- rozwija krytyczne myślenie i sprawności logiczne poprzez analizę wybranych pytań i argumentów filozoficznych;
- rozpoznaje związki między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną), religią i nauką;
- omawia poglądy filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- analiza i interpretacja tekstów;
- metoda ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja;
- schemat interaktywny;
- burza mózgów.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do Internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w emateriale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wprowadzająca

1. Nauczyciel podaje temat i cele lekcji oraz wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Burza mózgów. Uczniowie zapisują na kartkach po trzy skojarzenia ze słowem mesjanizm. Nauczyciel zadaje pytanie nakierujące na relacje między nimi. Uczniowie wspólnie formułują potoczne pojęcie mesjanizmu.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy. Uczniowie – na podstawie przeczytanych informacji o mesjanizmie – przygotowują charakterystykę: mesjanizmu filozoficznego,

mesjanizmu antyfilozoficznego i neomesjanizmu. Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup.

2. Nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy. Uczniowie zapoznają się z multimediami w lekcji: schematem interaktywnym prezentującym formy mesjanizmu. Uczniowie opracowują odpowiedzi na polecenia:
 - *Przeanalizuj poniższy schemat ukazujący, czym jest mesjanizm i w jakich formach występował. Zastanów się, które z tych odmian pojawiły się w treści lekcji.*
 - *Rozważ, w jakich epokach i w jakich koncepcjach filozoficznych/literackich zaistniały przedstawione tu formy mesjanizmu. Co mogło być tego przyczyną?*
3. Nauczyciel animuje dyskusję na temat: „*Współczesny*” polski mesjanizm to szansa czy zagrożenie dla życia społecznego w Polsce?
4. Realizacja zadań interaktywnych nr 2, 3, 4 i 6.

Faza podsumowująca

1. Na zakończenie lekcji nauczyciel zadaje uczniom pytania:
 - jaka jest różnica między mesjanizmem a misjonizmem?
 - w czym przejawiają się dzisiaj apokaliptyzm oraz pasjonizm?
2. Wybrany uczeń podsumowuje lekcję, zwracając uwagę na zdobytą wiedzę i umiejętności.

Praca domowa

Uczniowie wykonują ćwiczenia polegające na pracy z tekstem: 7 i 8.

Materiały pomocnicze:

- Wojciech Dzięduszycki, *Dokąd nam iść wypada? Mesjanizm polski a prawda dziejów*, Kraków 2012.
- Tomasz Jelonek, *Mesjanizm*, Kraków 2009.
- Mirosława Siwiec, *Mesjanizm polski i jego epigoni*, „Słupskie Studia Filozoficzne” 1998, nr 1, s. 157-176.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

Nauczyciel może wykorzystać schemat interaktywny do podsumowania lekcji.